

SIHTASUTUS PERE SIHTKAPITAL
UURING „SÜNDIMUST MÕJUTAVAD TEGURID: KIRJANDUSPÕHINE ANALÜÜS“
LÄHTEÜLESANNE

Teema
Rahvusvahelise teaduskirjanduse põhjal sündimust mõjutavate tegurite ülevaade.
Taust ja lahendatav probleem
<p>Käesoleva uuringu lähteülesande kirjeldamisel ja tellimisel keskendutakse sündimust mõjutavate tegurite analüüsile. Uuringu teemavalikut motiveerib asjaolu, et Eesti rahvastiku sündimus on olnud pikka aega allpool taastetaset ning rahvastiku kestlikkust ei saa tagada muude vahenditega (näiteks sisserändega). Arvestades rahvastikuprotsesside keerukust, neid mõjutavate tegurite mitmekesisust ja läbipõimumist on otstarbekas koondada ja üldistada rahvusvahelise teaduskirjanduse alusel praegune teadmine sündimust mõjutavate tegurite, sh rahvastikupoliitika kogemus. Rahvusvaheline kogemus annab võimaluse leida ühelt poolt uusi ideid Eesti perepoliitika kujundamiseks ning teisalt määratleda, milliseid empiirilisi rakendusuringuid tuleks Eestis sündimuspoliitika toetamiseks korraldada.</p> <p>Eestis rahvastikupoliitikat edendama seatud asutustel hetkel eelmainitud põhjalikku ülevaadet kasutada ei ole. Ülikoolides tehtav korraline teadustöö seda ei paku, kuna seal keskendutakse süvitsi konkreetsemate uurimisprobleemide lahendamisele. Asjakohane teadusteave on küll poliitikakujundajatele kättesaadav, kuid see eksisteerib suures hulgas erinevates allikates ning kohati üksteisele vasturääkivate teadustulemuste kujul. Mainitud teadustulemuste üldistamine ja poliitikakujundajatele kättesaadavaks tegemine on töömahukas ja teaduslikku pädevust nõudev ülesanne.</p> <p>Uuringu tellijana lähtub sihtasutus arusaamast, et Eesti rahvastikupoliitika eesmärk sündimuse vallas on jõuda laste väärtustamiseni laiemalt, vähendada soovitud ja tegeliku laste arvu vahet ning luua peredele kindlustunnet. Soovime Eestis jõuda olukorrani, kus laste põlvkonnad on vähemalt sama suured kui nende vanemate põlvkonnad. See tähendab, et ei tähtsustata mitte ainult laste sündi, vaid pere loomist ning laste kasvatamist ja arengut toetavat keskkonda. Laste olemasolu ei tohi halvendada perede sotsiaalset seisundit ega põhjustada majanduslikke raskusi. Nii suurendatakse lapsevanemate kindlustunnet ja toetatakse seda, et perede soovid laste arvu osas võiksid täielikumalt teostuda.</p>
Eesmärk
Uuringu eesmärk on anda terviklik ülevaade sündimust mõjutavate tegurite rahvusvahelisest uurimisseisust, teha sellele tuginedes ettepanekuid perepoliitika korraldamiseks, selgitada praeguse uurimisseisu lüngad ja juhatada kätte uurimissuunad edasiste empiiriliste rakendusuringute korraldamiseks.
Uuringu etapid ja teostamine
Uuring teostatakse kolmes etapis.
<i>Esimesel etapil toimub uuringu aluseks oleva teaduskirjanduse piiritlemine ja ülevaates käsitlevate mõjutegurite loendi täpsustamine. Uuringu raames hõlmatav kirjanduse miinimumkogum sisaldab sündimuslaseid artikleid, mis on ilmunud ajavahemikul 2000–2019 rahvastikuteaduse juhtivates ajakirjas (Demography, Population and Development Review, Population Studies, European Journal of Population, Demographic Research, Population Research and Policy Review, Population-English</i>

edition). Samuti katab uuring OECD teemakohaseid publikatsioone ja Eestis korraldatud sündimuslaste rakendusuringute raporteid.

Koostatav ülevaade jaguneb temaatilisteks peatükkideks. Eraldi peatükid pühendatakse järgmistele tegurirühmadele:

- i) vanemate haridustase;
- ii) vanemate tööhõive (sh hõiveseisund, töövormid);
- iii) majanduslik olukord mikro- ja makrotasemel (sh sissetulekud, aineine kindlustatus);
- iv) eluase (sh kättesaadavus, kvaliteet);
- v) peresuhted (sh suhete olemasolu, kvaliteet);
- vi) soorollid (sh rollihoiakuid, praktikad);
- vii) perepoliitika põhimeetmed (sh rahalised toetusmeetmed, teenused);
- viii) muud olulised tegurid (nt tervis, väärtused).

Täitja võib teha omapoolseid põhjendatud ettepanekuid teaduskirjanduse kogumi ja käsitletavate tegurirühmade nimekirja laiendamiseks.

Esimese etapi lõpuks esitab täitja vahekokkuvõtte, mis sisaldab vähemalt:

- i) ülevaate sisukorda koos peatükkide ja alapeatükkide loendiga;
- ii) kirjandusotsingu tulemusena valminud teaduspublikatsioonide nimekirja, mis on struktureeritud ülevaate peatükkide ja alapeatükkidest lähtudes;
- iii) ühe alapeatüki esialgne variant.

Tellijale võib anda esimese vahekokkuvõtte põhjal soovitusi, mida arvestatakse projekti teise etapi teostamisel.

Teisel etapil valmivad ülevaate temaatilised peatükid. Iga peatükk annab ülevaate vastava tegurirühma uurimisseisust järgmiste elementide lõikes:

- i) teguri mõju käsitlemisel kasutatud teoreetilised lähtekohad;
- ii) kasutatud andmestikud (sh analüüsiga hõlmatud riigid, rahvastikukogumid);
- iii) kasutatud analüüsimeetodid (sh sõltuvad, sõltumatud ja kontrollitunnused);
- iv) saadud tulemused (sh tulemuste varieeruvus);
- v) seniste uuringute piirangud ja edasiarendamise suunad.

Peatükid esitatakse tekstilisel kujul, punktide ii)–iv) põhiteave koondatakse ülevaatlikesse tabelitesse. Tabelite koostamiseks luuakse ülevaate aluseks olevate uuringute kohta kvantitatiivne andmebaas. Neis lõikudes, kus võrreldavaid tulemusi uuringutest on piisavalt, võib täitja andmebaasi kasutada metaregressioonanalüüside teostamiseks. Teise etapi peatükid esitatakse tellijale valmimise järjekorras vastavalt ajagraafikule koos kvartaalsete aruannetega.

Kolmandal etapil valmib lõpparuanne, mille põhiosa moodustavad teise etapi raames valminud temaatilised peatükid koos sissejuhatuse ja kokkuvõttega. Sisuliselt on lõpparuande näol tegemist poliitikakujundajale mõeldud käsiraamatuga.

Lõpparuande sissejuhatuses selgitatakse uuringu eesmärke, meetodikat ning tutvustatakse lühidalt uuringu teostanud meeskonda. Kokkuvõttes peatükis üldistatakse analüüsi põhitulemused sündimuse mõjutamisele suunatud poliitika (edasi)arendamise võimaluste seisukohalt. Samuti tehakse kokkuvõttes ettepanekud, milliseid sündimuslaste empiirilisi rakendusuringuid oleks Eestis lähiaastatel tarvis teostada, milliseid andmestikke nende läbiviimiseks vaja läheb, milliseid uusi näitajaid võiks lisada riikliku statistika programmi jms.

Lõpparuande lisaks on ülevaate aluseks olnud teaduspublikatsioonide nimekiri. Lõpparuandega koos antakse tellijale üle nimekirja kuuluvate artiklite kokkuvõtted (abstraktid) ja uuringute kohta loodud andmebaas.

Kolmanda etapi ülesannete hulka kuulub uuringu tulemuste tutvustamine ja kättesaadavaks tegemine rahvastikupoliitikat kujundavatele asutustele ja avalikkusele, lõppraport avaldatakse Pere Sihtkapitali kodulehel.

Uuringu vastavus TA erandi kriteeriumitele

Riigihangete seaduse (RHS) § 11 lg 1 p 19 kohaselt ei rakendata uuringu tellimisel RHS-st tulenevat korda, kui tellitakse CPV-koodidega 73000000-2, 73120000-9, 73300000-5, 73420000-2 ja 73430000-5 kaetud teadus- ja arendustegevust, välja arvatud, kui lepingust tuleneb kasu üksnes hankijale tema enda tegevuseks ja teenuste eest tasub täies ulatuses sama hankija.

Pere Sihtkapitali hinnangul on käesoleval uuringul vastavus riigihanke erandile, sest meie:

- 1) põhikirjaline tegevus on alus- ja rakendusuuringu või arendustegevuse läbiviimine;
- 2) liikmeskonda kuuluvad alus- ja rakendusuuringu või arendustegevusega tegelevad tunnustatud teadlased (prof. Tarmo Soomere, prof. Raul Eamets, prof. Allan Puur);
- 3) riigieelarvelistest vahenditest finantseeritud põhitegevuse tulemused on avalik teave, intellektuaalomandiõigus ei rakendu, uuring ei ole turustatav;
- 4) uurimistöö tulemusel on avalik huvi ja kasu ning uuring toodetakse edasise teadus- ja arendustegevuse eesmärgil;
- 5) uuring on uuenduslik ning lahenduses on ebakindluse elemente ¹.

Nõuded uuringu teostajale

Konkursil võivad taotlejana osaleda konsortsiumid, kuhu kuuluvad esindajad vähemalt kahe erineva avaliku TA asutuse või eraõigusliku asutuse või ülikooli uurimisrühmadest. Konsortsiumis osalevad uurimisrühmad ei või samaaegselt osaleda teise konsortsiumi koosseisus. Konsortsium on kohustatud valima konsortsiumi juhtpartneri, kes osaleb uuringu täitmises ning on uuringu peatöövõtja.

Konsortsiumi juht. Konsortsiumi juht vastutab projekti sisulise juhtimise eest, tagab projektimeeskonna sisulise töövõime, samuti vastutab projekti meetodilise terviklikkuse ja tulemuste teadusliku kvaliteedi eest. Konsortsiumi juht peab olema valitud avalik-õigusliku ülikooli professori, juhtivteaduri või vanemteaduri ametikohale ning tal peab olema varasem teadusprojekti juhtimise kogemus. Konsortsiumi juht vastutab uurimisrühma liikmete omavahelise suhtlemise, uuringu ajakavast kinnipidamise, tellijaga suhtlemise ning korrektselt vormistatud aruandluse eest. Tema kaudu toimub igapäevane suhtlemine tellija ja tööde läbiviija(te) vahel.

Uurimisrühm. Projekti uurimisrühm vastutab uuringu eesmärgi saavutamise eest parimal võimalikul viisil. Uurimisrühma liikmetel peab olema varasem teadustöö kogemus kaasatavas valdkonnas. Pakkuja esitab uurimisrühma koosseisu koos rollide jaotusega ja töökoormustega projektis.

¹¹ Uuringu teostamine eeldab nii analüüsi- ja sünteesiülesannete loominguulist lahendamist kui tulemuste kommunikeerimist peamisele sihtrühmale (poliitikakujundusega tegelevad asutused) ja avalikkusele. Uuringu eeldatavad tulemused ei ole ülesandepüstituses kirjeldatud sünteesi kujul kättesaadavad rahvusvahelisest teaduskirjandusest, mis moodustab uuringu alusmaterjali. Selle tõttu ei ole uuringu tulemused üksikasjades ette teada ja töö käigus leitavad üldistuseni viivad lahendused sisaldavad teatavat määratuse elementi.

Juhtkomisjoni töökorraldus

Konsortsiumi juhtpartner moodustab projekti jälgimiseks projekti juhtkomisjoni, mille koosseisu kuuluvad peale konsortsiumi partnerite esindajate ka sihtasutuse Pere Sihtkapitali nõukogu esindajad (sh ülikoolidest ja Eesti Teaduste Akadeemiast). Sihtasutus Pere Sihtkapital võib kaasata juhtkomisjoni töösse eksperte.

Projekti juhtkomisjonil on õigus pärast projekti algust teha projektis muudatusi, näiteks kiita vajaduse korral heaks töö käigus tekkinud uued teemad ja küsimused või jätta välja küsimused, mis pole enam relevantset, tingimusel, et projekti üldeesmärk jääb muutumatuks.

Juhtkomisjonil on otsuste tegemisel (sh vahe- ja lõpptulemuste heakskiitmisel) kaalutusõigus. Juhtkomisjon langetab otsused arvestades kõiki olulisi asjaolusid ja kaaludes kasusaajate põhjendatud huve. Juhtkomisjon langetab otsused lihthäälteenamuse alusel, häälte võrdse jaotumise korral on otsustav Eesti Teaduste Akadeemia esindaja hää. Juhtkomisjoni koosolekud võivad toimuda elektroonselt.

Aruandlus ja arveldamine

Kvartaalsed vahearanded. Need esitatakse sihtasutuse Pere Sihtkapital nõukogu poolt välja töötatud vormil. Projekti juhtkomisjon kiidab vahearuande põhjal heaks projekti töökava täitmise ning eelarve kasutamise. Peale seda, kui juhtkomisjon on vahearuande heaks kiitnud, esitab projektijuht sihtasutusele Pere Sihtkapital lõpliku kvartaalse vahearuande ning maksetaotluse/arve. Makseid tehakse kord kvartalis esitatud maksetaotluse/arve alusel.

Tööetappide aruanded. Need esitatakse esimese ja teise etapi järgselt. Etapijärgne vahearuanne sisaldab etapi eespool kirjeldatud tulemeid. Lõpparuande mustand esitatakse juhtkomisjonile üks kuu enne projekti lõppu.

Lõpparuanne. Uuringu lõppedes esitatakse terviklik kõigi etappide tulemusi koondav lõpparuanne vastavalt eespool kirjeldatule. Uuringu lõpparuanne esitatakse eesti keeles, inglisekeelse kokkuvõttega. Lõpparuandega koos esitatakse ka selle juurde kuuluvad failid.

Lõpparuande mustand esitatakse juhtkomisjonile poolteist kuud enne projekti lõppu. Juhtkomisjonil on õigus ühe kuu jooksul teha parandusettepanekuid. Lõpparuande puhtand esitatakse hiljemalt kaks kuud peale projekti lõppu. Viimane väljamakse tehakse peale lõpparuande heakskiitmist juhtkomisjonis.

Uuringutaotlus

Uuringutaotlus peab sisaldama alljärgnevat teavet:

Uuringuettepanek. Kirjeldatakse, kuidas on kavas uuringu lähteülesannet täita (sh meetodika, tööde ajakava, uurimismeeskond ja selle pädevus uuringu teostamiseks, meeskonna liikmete kavandatud tööjaotus, kuidas kavatakse uuringu tulemusi kasusaajatele ja avalikkusele tutvustada).

Isikud. Konsortsiumi juhi ja uurimisrühma kõigi liikmete kohta näidatakse nende töö- ja ametikoht, sisuline roll projektis (milliste tööloikude täitmisel osaleb) ja koormus (millisel ajavahemikul osaleb ja milline on arvestuslik (täis)töökuude arv). Iga projektis osaleva teaduri kohta lisatakse taotlusele

ETISE vormi kohane CV.

Varasem TA tegevus. Esitada uurimisrühma viimase viie aasta projektide loend, mis on seotud antud uuringu valdkonnaga.

Eelarve. Esitada uurimisrühma kulud järgmiste kulukohtade lõikes:

- i) töötasud koos kõigi riiklike maksudega, maksetega ja seadusest tulenevate hüvitistega (näidata töötajate kaupa arvestuslik tööjõukulu kuus ja (täis)töökuude arv);
- ii) ürituste korraldamine ja teavituskulud (näidata iga ürituse eesmärk ja sihtrühm, prognoositav osalejate arv, kulu ürituse kohta);
- iii) aparatuuri ja/või seadmete kulu (selgitada miks ja millise tegevuse jaoks on see vajalik);
- iv) alltöövõtt (selgitada, miks ja millised tegevused tellitakse sisse; milline on alltöövõtjate pädevus);
- v) muud kulud (selgitada, miks ja millise tegevuse tarbeks);
- vi) kaudsed kulud (nt üldkululõiv);
- vii) käibemaks.

Konkursi tähtajad ja eelarve

Konkurss jääb avatuks **17. veebruarini 2020**. Konkursiteade avaldatakse sihtasutuse kodulehel ja edastatakse ülikoolidele. Pakkumus esitatakse eesti keeles elektroonselt e-posti aadressil pere@peresihtkapital.ee

Projekti eeldatav kestus on kuni 20 kuud, projekti lõpp ei või olla hiljem kui 31.12.2021. Konkursi eelarve on kuni **90 000 eurot** koos käibemaksuga.

Taotluste hindamine ja lepingu sõlmimine

Laekunud taotluste hindamise aitab korraldada Eesti Teaduste Akadeemia lähtudes järgmistest kriteeriumidest, kaasates vajadusel väliseksperte:

- i) vastavus lähteülesandes toodud eesmärkidele ning lähteülesandes tõstatatud probleemide lahendamisele;
- ii) uurimisseisu üldistamise meetodika põhjendus;
- iii) konsortsiumi suutlikkus uuringut ellu viia (sh senise uurimistöö teaduslik tase, projektijuhi ja liikmete eelneva teadustöö tulemused, taristu piisavus);
- iv) tulemuste tutvustamine sihtrühmadele ja avalikkusele;
- v) panus rahvastikuteadlaste järelkasvu tagamisse (sh kraadiõppurite ja noorteadlaste töös osalemine);
- vi) eelarve ja ajakava põhjendus ning realistlikkus.

Konkursi võitja kuulutab välja sihtasutus Pere Sihtkapital ja sõlmib uuringu läbiviimiseks töövõtulepingu.